

Valencianisme i identitat en 1932

FERRAN ARCHILÉS

Universitat de València-Estudi General

AL DESEMBRE DEL 1932, la ciutat de Castelló era una bona candidata per a actuar com a capital del valencianisme. No és que la trajectòria de la ciutat de la Plana pel que fa a les activitats dels valencianistes fóra un cas únic. Altres ciutats valencianes, amb la mateixa València al capdavant, havien anat desplegant al llarg de tot el primer terç del segle xx una notable activitat. El ben cert és que en molts casos (Alacant, Gandia, Xàtiva...) simplement és encara massa poc el que s'ha estudiat de les coses que sabem que s'hi van fer tot al llarg d'aquells anys. Però Castelló havia aconseguit des d'inicis del segle una remarcable intensitat en el món tant del valencianisme polític (és a dir, del nacionalisme valencià) com del valencianisme cultural.

S'ha convertit ja en un lloc comú assenyalar l'any 1902, amb el discurs de Faustí Barberà, a Lo Rat Penat, com a data de naixement d'aquest valencianisme polític, un moviment que esdevindria especialment visible a partir dels anys de la República. L'any 1932, quan les Normes van ser signades, l'evolució i el creixement del valencianisme no havia arribat encara ni de bon tros al seu màxim desplegament.

En realitat, el valencianisme polític va ser sempre un moviment minoritari, però també una presència infal·lible-

ment constant, en l'escenari polític valencià. És ben cert que les forces polítiques del valencianisme van tindre sempre un lloc menor, i sovint la presència de valencianistes a les institucions públiques va dependre de coalicions electorals més àmplies, ja fóra l'any 1931 o a les eleccions de febrer de 1936. Però sempre hi van ser presents. De fet, a Castelló va ser un valencianista qui va proclamar la República, des del balcó de l'ajuntament.

En la meua opinió, la contribució del valencianisme polític ha estat decisiva a l'hora d'*imaginar* la identitat valenciana contemporània i això és cert tant pel que fa al primer terç del segle xx com pel que fa al nostre present estricte. Una cosa és deixar constància de la seua feblesa electoral (que seria convenient, per cert, no remetre a hipotètiques trajectòries frustrades de l'evolució socioeconòmica valenciana i els seus endarreriments, en contrast amb, posem per cas, Catalunya) i una altra minimitzar el seu llegat global. Quan el valencianisme polític va entrar en joc, i amb forces polítiques pròpies, ja era la segona dècada del segle xx. En bona mesura l'espai polític ja estava definit, tot deixant poc d'espai per a l'afiançament d'una nova força política, d'una nova cultura política.

A més, cal recordar que aquesta va nàixer precisament quan s'estava afiançant la construcció, que va esdevindre extremadament exitosa, de la identitat valenciana com a identitat regional (és a dir, espanyola). No és estrany, doncs, que el valencianisme polític nasquera i s'afiançara en aquest moment, precisament, creixent *a partir* d'aquesta embranzida identitària. Però és clar que, per això mateix, tot intent per «desmarcar-se» d'aquesta identitat regional havia de resultar ben complicat. Així, el valencianisme polític va nàixer des de dins i no des de fora ni contra la identitat regional i encara contra el regionalisme. El valencianisme polític, a mesura que s'afirmava, va anar definint un espai propi.

En definitiva, al llarg del segle xx, i fins a arribar de fet a inicis del segle XXI, és l'imaginari regional (i per tant espanyol) el que es manté vigent i configura la identitat majoritària dels valencians i valencianes i no l'alternativa nacionalista. Però al mateix temps, el que cal destacar és que el valencianisme polític va modificar la dimensió política que hom podia atribuir a la identitat dels valencians; és a dir, va mostrar que era possible *polititzar* aquesta identitat, i aquesta és, en definitiva, la seua màxima transcendència respecte de la tradició del regionalisme. Això no vol dir, però, que trencara amb bona part dels trets que la identitat regional atribuïa als valencians com a col·lectiu. En realitat, una bona part dels materials culturals assumits pel valencianisme polític procedien d'un llegat previ (ja fóra el seu discurs històric o la presència d'elements simbòlics). L'aspecte on el trencament va ser més evident era el de la importància política que s'atribuïa a la llengua, cosa que el regionalisme no havia volgut fer. Es procedí, així, a una autèntica politització de la identitat etnocultural. De totes maneres, convé no menystindre, a més a més, el fet que el valencianisme polític va ser capaç de situar a l'alçada dels anys trenta la qüestió «autonomista» en el centre de la vida política valenciana. Això finalment obligà (de grat o per força) que les forces polítiques majoritàries hi tingueren també una proposta per a oferir.

El valencianisme polític podia situar-se als marges del mapa polític valencià però no semblava ser concebut com un discurs ideològic aliè a les definicions bàsiques de la identitat valenciana. Per exemple, en la majoria dels casos el seu discurs de definició territorial (que no era altre que l'àmbit estricte valencià) era coincident amb l'imaginari regional i encaixava sense dificultats amb la resta dels elements culturals i simbòlics àmpliament compartits. És ben cert que les forces polítiques majoritàries (com ara el

PURA i la DRV) no perderen oportunitat d'atacar-los i acusar-los sovint de «separatistes». Tanmateix, i més enllà de la dialèctica política estricta, les fronteres que podien separar certs sectors d'aquests partits respecte de la cultura política del valencianisme, i a l'inrevés, no eren infranquejables. Noms com els de Gaetà Huguet, Rafael Trullenque, Vicent Marco Miranda o Ignasi Villalonga així ho mostren, perquè el valencianisme polític era més aviat un àmbit màgmic, un espai de posicions fluïdes. En definitiva, i malgrat les acusacions més o menys oportunistes, el valencianisme polític no solia plantejar un trencament amb la idea d'Espanya (sí amb la seua concepció centralista). Tampoc amb molts dels trets simbòlics que definien la identitat valenciana com a regional (només amb les conseqüències de subordinació atribuïbles a aquesta). Es dibuixava així un espai obert i amb possibilitats de diàleg. La marginació del valencianisme polític, doncs, no era resultat tant de la naturalesa del seu discurs com deguda a altres problemes i sobretot, com argumentem, a l'èxit inqüestionable de la identitat regional (i, per tant, de la identitat nacional espanyola) que ho emplenava tot.

Aquesta fluïdesa i l'absència d'incompatibilitats massa extremes feia també que el valencianisme de caire més cultural però que no tenia una dimensió política (movent-se directament en el si del regionalisme però no del nacionalisme valencià) mostrara una confluència de noms i propostes. I això és el que va esdevindre's a Castelló, l'any 1932, quan les Normes van ser signades a instàncies de la Societat Castellonenca de Cultura, una institució emblemàtica i capitanejada per valencianistes culturals, poc o gens afins a cap politització nacionalista.

En realitat, pel que fa a la llengua, el programa ideològic dels valencianistes conservadors castellonencs era prou modest. Mai no haurien plantejat fer política amb la llen-

gua, ja que per a ells regionalisme i espanyolisme eren un binomi suficient. Però, en aquell moment, els uns i els altres, valencianistes polítics i culturals, progressistes i conservadors podien actuar junts. El tall que va representar la guerra civil i el franquisme ho va impedir, i aquella confluència i enteniment va resultar molt més complicada per al futur. El valencianisme polític va haver de reinventar-se mentre que bona part del valencianisme conservador es va retraure o es va situar en posicions molt defensives i hostils. Finalment, aquell desembre del 32 va ser irrepensible en els anys de la Transició. I tots n'hem pagat un altíssim preu.

Levante-El Mercantil Valenciano, «Posdata», 23 de novembre de 2007, p. 3.